

NATALIA BIAŁKA
Uniwersytet Jagielloński
Wydział Zarządzania i Komunikacji Społecznej
 <https://orcid.org/0000-0002-2557-8410>

DOI: 10.26106/hfcq-fr93

„GAZETA LITERACKA” JAKO PRZYKŁAD EFEMERYDY LITERACKIEJ OKRESU AUTONOMII GALICYJSKIEJ

Narodziny prasy lwowskiej datuje się na XVII wiek. Pierwsze gazety wydawane nad Pełtwią miały charakter ulotny, ukazywały się okazjonalnie i nie cieszyły się zbyt dużym zainteresowaniem mieszkańców Lwowa, którym wystarczały czasopisma kolportowane z Warszawy. Wcielenie miasta do monarchii habsburskiej w latach 70. XVIII wieku znacznie utrudniło korzystanie z prasy warszawskiej. Brak lokalnych tytułów periodycznych był dla społeczności lwowskiej coraz bardziej uciążliwy, zwłaszcza że miasto stało się stolicą Królestwa Galicji i Lodomerii. Z powodu trudnej sytuacji polityczno-gospodarczej, cenzury oraz restrykcyjnego austriackiego prawa prasowego pierwsze inicjatywy założenia rodzimej gazety trudno uznać za udane. Dwa pierwsze tytuły prasy lwowskiej – „Relacja Prawdziwa Pogromu Pogaństwa pod Białą Cerkwią roku 1626, dnia 7 octobra 1626 przez Stefana Chmieleckiego” oraz „Relacja Koronacji Cudownego Obrazu Najświętszej Maryi Panny na Górze Różańcowej Ww. OO. Dominikanów Prowincji Ruskiej” stanowiły okolicznościowe jednodniówki i nie można ich zaliczyć do regularnie ukazujących się periodyków¹.

Dynamiczny rozwój czasopiśmiennictwa polskiego nastąpił po nadaniu autonomii Galicji w 1867 roku. Lwów stał się wówczas ważnym ośrodkiem administracyjnym, ze stale wzrastającą liczbą ludności, dobrze rozwiniętym systemem komunikacyjnym oraz swobodą w posługiwaniu się językiem polskim w urzędach i szkołach. Stojąca

¹ H. Rusińska-Giertych, *Czasopiśmiennictwo lwowskie do końca XVIII wieku*, „Вісник Львівського університету. Серія книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології” 2007, № 2, Вип. 2, s. 76–77, [online] http://library.lnu.edu.ua/bibl/images/Vudanna_WEB_pdf/1Visnuk_NB/2007_Vupysk_II/76–84.pdf [dostęp: 16.02.2019].

na wysokim poziomie oświata, prężenie działające instytucje, towarzystwa oraz stowarzyszenia kulturalne i naukowe stymulowały ruch intelektualny, wpływając również na rozkwit lokalnej prasy we Lwowie².

Zgodnie z ustaleniami Jerzego Jarowieckiego w latach 1864–1918 na terenie Lwowa ukazywało się 1120 tytułów prasowych, w tym 951 w języku polskim (według Władysława Marka Kolasy – 953)³. Szybko przybywało nowych czasopism. W 1864 roku wydawano 27 periodyków, w 1867 roku – 35, w 1877 roku – 70, w 1890 roku – 105, a w 1912 roku – 248 pism. Pod względem tematycznym najliczniejsza była grupa czasopism społeczno-politycznych (134 tytuły), znacznie mniej drukowano periodyków humorystyczno-satyrycznych (50 tytułów) oraz literacko-artystycznych (49 tytułów). Żywotność czasopism była niska. Najwięcej tytułów nacechowanych było efemerycznością, często przestawały ukazywać się po kilku lub kilkunastu numerach – 329 tytułów wydawano nie dłużej niż rok, 160 tytułów utrzymywało się na rynku wydawniczym od roku do dwóch lat, a 169 tytułów od trzech do pięciu lat⁴. Do efemerycznych czasopism literackich Bronisław Nadolski zalicza: „Echo Literackie”, „Kronikę Społeczno-Literacką”, „Przedświt Społeczno-Literacki”, „Świat Powieściowy”, „Przegląd Literacki”, „Trybunę” oraz „Ziarno”⁵ – pisma źle redagowane, o niedopracowanych założeniach programowych. Efemerydy czasopiśmiennicze były zjawiskiem typowym nie tylko dla Lwowa. Z badań Kolasy wynika, że w Krakowie rotacja rynku wydawniczego była nawet większa – do pierwszej rocznicy publikowania nie dotrwało ponad 428 periodyków⁶.

Celem artykułu jest przedstawienie „Gazety Literackiej. Najtańszego pisma w Galicji” (dalej: GL), efemerycznego czasopisma wydawanego w roku 1871 we Lwowie, w tym omówienie zawartości treściowej periodyku oraz ukazanie go w szerszym kontekście ruchu wydawniczego Lwowa okresu autonomii galicyjskiej. Podstawę analizy stanowiło 9 numerów pisma, udostępnionych w formie zdigitalizowanej w Jagiellońskiej Bibliotece Cyfrowej⁷.

² J. Jarowiecki, *Prasa lwowska w latach 1864–1918. Bibliografia*, [online] <http://rep.up.krakow.pl/xmlui/handle/11716/2139?show=full> [dostęp: 16.02.2019].

³ J. Jarowiecki, *Czy Lwów był „pustynią kulturalną”? Czasopisma społeczno-kulturalne i literackie w latach autonomii galicyjskiej*, [w:] *Kultura książki ziem wschodniego i południowego pogranicza Polski (XVI–XX wiek). Paralele i różnice*, red. nauk. J. Gwióździk i E. Rózycki, Katowice 2004, s. 233–235; W. M. Kolaś, *Historiografia prasy polskiej (do 1918 roku). Naukometryczna analiza dyscypliny 1945–2009*, Kraków 2013, s. 294.

⁴ J. Jarowiecki, *Czy Lwów był...*, s. 229–251.

⁵ B. Nadolski, *Lwowskie czasopiśmiennictwo literackie w XIX wieku*, „Pamiętnik Literacki”, t. 33, 1936, nr 1/4, s. 460.

⁶ W.M. Kolaś, dz. cyt., s. 330.

⁷ „Gazeta Literacka. Najtańsze pismo w Galicji” I, 1871, nr 1 (27 V) – nr 9 (11 VIII), [online] <https://jbc.bj.uj.edu.pl/publication/644313> [dostęp: 16.02.2019]; obiekty cyfrowe uzyskano w ramach projektu „Patrimonium – digitalizacja i udostępnienie polskiego dziedzictwa narodowego ze zbiorów Biblioteki Narodowej oraz Biblioteki Jagiellońskiej”, realizowanego w latach 2017–2020, dostępne są także w serwisie Polona.

STAN BADAŃ

Badania nad historiografią prasy lwowskiej rozpoczęły się jeszcze przed II wojną światową, głównie za sprawą Nadolskiego. Badacz ten, specjalizujący się w lwowskich pismach humorystycznych⁸ i literackich⁹, w artykule *Lwowskie czasopiśmiennictwo literackie* z 1936 roku dowodził, że Lwów w latach 1867–1915 charakteryzował się marazmem w twórczości literackiej, potwierdzając tym samym wcześniejszą opinię Wincenego Pola, przyrównującego życie literackie Lwowa do „pustyni kulturalnej”¹⁰.

Studia nad rozwojem lwowskiej prasy zintensyfikowano po II wojnie światowej, czego efektem były liczne polskie publikacje na temat periodyków wydawanych nad Pełtwią. W okresie PRL zagadnienie czasopiśmiennictwa lwowskiego było przedmiotem badań między innymi Krzysztofa Dunin-Wąsowicza, specjalizującego się w pismach ludowych¹¹, Jerzego Myślińskiego, zajmującego się prasą Galicji doby autonomicznej, w szczególności prasą naukową¹² oraz Tadeusza Krzyżanowskiego i Ewy Skorupy, badających lwowskie pisma humorystyczno-satyryczne¹³. W tym czasie pojawiły się również pierwsze niepublikowane rozprawy doktorskie analizujące konkretne tytuły prasowe, na przykład Jana Bujaka o „Ruchu Literackim” lub Teresy Gomuły o „Muzeum”¹⁴.

Po 1989 roku podjęto pierwsze próby syntetyczno-porównawczej analizy całości zjawisk prasoznawczych zachodzących w Galicji, w tym również we Lwowie. Wydana w 1991 roku monografia Urszuli Jakubowskiej na temat środowisk prasotwórczych we Lwowie na przełomie XIX i XX wieku stanowiła przyczynek do dalszych pogłębionych badań nad czasopiśmiennictwem lwowskim¹⁵. Punktem szczególnym na mapie historiografii prasy we Lwowie po 1989 roku były badania Jarowieckiego, który w sposób wyczerpujący ukazał obraz lwowskich tytułów prasowych wydawanych po powstaniu styczniowym, z uwzględnieniem rysu historycznego, obszernych danych statystycznych i szczegółowych syntez. Badacz ten również opracował pierwsze kompletne zestawienie bibliograficzne tytułów prasy lwowskiej, drukowanych w latach 1864–1918, które

⁸ B. N a d o l s k i, *Lwowskie czasopiśmiennictwo humorystyczne w XIX wieku*, „Kurier Literacko-Naukowy” 1934, nr 45, (dodatek do numeru 307 „Ilustrowanego Kuriera Codziennego”), s. 9.

⁹ T e n ż e, *Lwowskie czasopiśmiennictwo literackie...*, s. 453–460.

¹⁰ J. J a r o w i e c k i, *Czy Lwów...*, s. 235.

¹¹ K. D u n i n - W ą s o w i c z, *Czasopiśmiennictwo ludowe w Galicji*, Wrocław 1952.

¹² J. M y ś l i ń s k i, *Prasa w Galicji w dobie autonomicznej 1867–1918*, Warszawa 1972; T e n ż e, *Czasopiśmiennictwo naukowe w Galicji w dobie autonomicznej. Uwagi wstępne*, „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego”, t. 8, 1969, z. 4, s. 477–500.

¹³ T. K r z y ż a n o w s k i, *Weterani lwowskiego czasopiśmiennictwa humorystycznego. (Z dziejów polskiej prasy w Galicji 1834–1918)*, „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego”, t. 15, 1976, z. 2, s. 171–204; E. S k o r u p a, *Lwowska satyra polityczna na lamach czasopism humorystyczno-satyrycznych epoki pozytywizmu*, Kraków 1992.

¹⁴ W. M. K o l a s a, dz. cyt., s. 342.

¹⁵ U. J a k u b o w s k a, *Lwów na przełomie XIX i XX wieku. Przegląd środowisk prasotwórczych*, Warszawa 1991.

do dziś jest nieocenionym źródłem wiedzy na temat publikacji prasowych we Lwowie okresu autonomii galicyjskiej¹⁶. Dodatkowo Jarowiecki dokonał typologizacji czasopism lwowskich wraz z ich statystycznym podsumowaniem, wyróżniając pisma: społeczno-polityczne, fachowe, ogólnoinformacyjne, społeczno-kulturalne, prawno-administracyjne, dziecięce i młodzieżowe, humorystyczno-satyryczne, naukowe, literacko-artystyczne, rolnicze, pedagogiczne, biblioteczne, kobiece, przemysłowo-techniczne, medyczno-przyrodnicze, sportowe, ekonomiczne, wojskowe, statystyczne i geograficzne¹⁷. Klasyfikacja czasopism ukazujących się we Lwowie w latach 1864–1939 stanowiła dla Jarowieckiego podstawę do intensywnych badań nad poszczególnymi typami prasy – politycznej¹⁸, ludowej¹⁹, kulturalnej, literackiej i satyrycznej²⁰. W przypadku analizy tej ostatniej grupy, czasopism o charakterze artystycznym, badacz udowodnił, że teza Nadolskiego o Lwowie jako „pustyni kulturalnej” jest zbyt pochopna i nieuzasadniona, o czym świadczą liczne inicjatywy wydawania zarówno czasopism literackich i społeczno-kulturalnych, jak i częstych dodatków kulturalnych, a także kolumn poświęconych kulturze w dziennikach i tygodnikach ogólnoinformacyjnych²¹.

Warto również odnotować, że rozdziały o historii prasy lwowskiej w naukometrycznej analizie Kolasy, dotyczące historiografii prasy polskiej do roku 1918, przedstawiają rzetelny obraz piśmiennictwa naukowego omawiającego dzieje polskiego czasopiśmiennictwa, wzbogacony licznymi wynikami analiz bibliometrycznych²².

Czasopisma efemeryczne wydawane nad Pełtwią w okresie autonomii galicyjskiej nie doczekały się jeszcze osobnego, wyczerpującego opracowania, temat ten był jedynie wzmiankowany zarówno w publikacjach Jarowieckiego, jak i Kolasy²³.

EFEMERYDA JAKO TYP WYDAWNICTWA CIĄGŁEGO

Słowo „efemeryda” wywodzi się z języka greckiego (*ephemeris* – przeznaczony na jeden dzień), w języku naturalnym oznacza „istotę, rzecz lub zjawisko przemijające

¹⁶ J. Jarowiecki, *Prasa lwowska w latach...*

¹⁷ Tenże, *Typologia i statystyka prasy lwowskiej w latach 1864–1939*, [w:] Kraków – Lwów. *Książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku*, t. 4, pod red. J. Jarowieckiego, Kraków 1999, s. 222.

¹⁸ Tenże, *Prasa ugrupowań politycznych we Lwowie w okresie autonomii galicyjskiej (1867–1918)*, [w:] Kraków – Lwów. *Książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku*, t. 5, pod red. J. Jarowieckiego, Kraków 2001, s. 395–426.

¹⁹ Tenże, *Lwowskie pisma dla ludu oraz prasa ludowa w okresie autonomii galicyjskiej*, [w:] Kraków – Lwów. *Książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku*, t. 6, cz. 2, pod red. J. Jarowieckiego, Kraków 2003, s. 89–109.

²⁰ Tenże, *Prasa społeczno-kulturalna, literacka i satyryczna w latach 1867–1918 we Lwowie*, „Rocznik Historii Prasy Polskiej” 2002, z. 1, s. 25–57.

²¹ Tenże, *Czy Lwów...*, s. 229–251.

²² W.M. Kolaso, dz. cyt.

²³ J. Jarowiecki, *Czy Lwów...*, s. 229–251; W.M. Kolaso, dz. cyt., s. 330.

szybko i bez śladu”²⁴, potocznie określa się nim publikację ulotną, nietrwałą, okolicznościową lub zawieszoną. W terminologii naukowej termin ten można zdefiniować zgodnie z *Encyklopedią wiedzy o książce* jako „materiał tekstowy o przemijającym znaczeniu, zarówno wydawnictwo zwarte (broszura, druk ulotny), jak [...] i czasopismo o krótkim okresie istnienia”²⁵. *Encyklopedia współczesnego bibliotekarstwa polskiego* identyfikuje „efemerydę” jako „czasopismo o krótkim okresie istnienia” oraz podaje, że typowymi efemerydami były „gazety ulotne wychodzące w XVI i XVII wieku”²⁶. Z kolei definicja dostępna w *Encyklopedii wiedzy o prasie* określa „efemerydę” jako „krótkotrwałe lub niesystematycznie się ukazujące czasopismo”²⁷. Warto zaznaczyć, że słowo „efemeryda” ma dwa znaczenia: oprócz krótko ukazującego się periodyku, oznacza również jednodniówkę, czyli „jednorazową publikację o charakterze okolicznościowym”²⁸ lub „druk ulotny o aktualnej treści, lecz przemijającym znaczeniu”²⁹.

CZĘSTOTLIWOŚĆ I CZAS UKAZYWANIA SIĘ „GAZETY LITERACKIEJ”

Pierwszy numer „Gazety Literackiej” ukazał się 27 maja 1871 roku we Lwowie. Kolejne numery zostały wydane 1 czerwca 1871 roku, 11 czerwca 1871 roku, 21 czerwca 1871 roku, 1 lipca 1871 roku, 11 lipca 1871 roku, 21 lipca 1871 roku, 1 sierpnia 1871 roku i 11 sierpnia 1871 roku. Łącznie opublikowano 9 numerów w 1871 roku, w założonej częstotliwości 3 razy w miesiącu („wychodzi co 1., 11. i 21. każdego miesiąca”³⁰). Ta specyficzna periodyczność, popularna na lwowskim rynku wydawniczym, wynikała z chęci obniżenia kosztów kaucji wydawniczej obowiązującej od 1848 do 1894 roku w Galicji. Wysokość kaucji uzależniona była od częstości ukazywania się danego czasopisma – dla wydawanych nie częściej niż 3 razy w miesiącu wynosiła 1000 złr., dla publikowanych częściej niż 3 razy w miesiącu – 2000 złr. Obowiązek kaucyjny był z założenia skierowany do pism zawierających treści polityczne lub polityczno-naukowe³¹.

²⁴ *Efemeryda*, [w:] *Słownik języka polskiego PWN*, [online] <https://sjp.pwn.pl/slowniki/efemeryda.html>, [dostęp: 16.02.2019].

²⁵ *Efemeryda*, [w:] *Encyklopedia wiedzy o książce*, kom. red. A. B i r k e n m a j e r [i in.], Wrocław 1971, szp. 649.

²⁶ *Efemeryda*, [w:] *Encyklopedia współczesnego bibliotekarstwa polskiego*, kom. red. K. G ł o m - b i o w s k i, B. Ś w i d e r s k i, H. W i ę c k o w s k a, Wrocław 1976, s. 120.

²⁷ *Efemeryda*, [w:] *Encyklopedia wiedzy o prasie*, pod red. J. M a ś l a n k i, Wrocław 1976, s. 75.

²⁸ *Efemeryda*, [w:] *Encyklopedia współczesnego...*, dz. cyt., s. 120.

²⁹ *Podręczny słownik bibliotekarza*, oprac. G. C z a p n i k, G. G r u s z k a, Warszawa 2011, s. 87.

³⁰ „Gazeta Literacka. Najtańsze...”, dz. cyt.

³¹ M. J a k u b e k, *Prasa krakowska w momencie transformacji cywilizacyjnej miasta, regionu, kraju (1795–1918)*, „Prace Komisji Historii Nauki. Polska Akademia Umiejętności”, t. 4, 2002, s. 94.

ZACHOWANE EGZEMPLARZE

Zgodnie z ustaleniami Jarowieckiego i Aleksandry Garlickiej zachowane egzemplarze GL wydawane od 27 maja do 11 sierpnia 1871 roku są obecnie przechowywane w Bibliotece Jagiellońskiej (udostępnione *online* w Jagiellońskiej Bibliotece Cyfrowej), w Bibliotece Naukowej Lwowskiego Narodowego Uniwersytetu imienia Iwana Franki (nierejestrowane w katalogu *online*)³² oraz w Austriackiej Bibliotece Narodowej (udostępnione *online* w ÖNB Digital³³). Tylko Biblioteka Jagiellońska i Austriacka Biblioteka Narodowa zgromadziły komplety 9 numerów GL wydanych w 1871 roku (w lwowskiej bibliotece uniwersyteckiej brakuje numeru 7 i 8), co potwierdza w *Bibliografii Polskiej* Karol Estreicher, dodając jednak, że czasopismo zostało wznowione w 1872 roku i po 5 numerach ponownie zaprzestało publikowania³⁴. Fakt reaktywacji czasopisma w 1872 roku został poświadczony przez Jarowieckiego w pracy *Prasa lwowska w latach 1864–1918. Bibliografia*, lecz bez informacji o liczbie numerów wydanych w tym roku³⁵. Wznowienie czasopisma nie zostało udokumentowane w żadnych innych źródłach i nie zostało zarejestrowane w katalogach bibliotecznych, dlatego można uznać te numery za zaginione.

REDAKCJA

Redaktorem odpowiedzialnym GL był Jan Śliwiński. Wydawcą pierwszych 5 numerów został, obok redaktora odpowiedzialnego, nieznany z imienia (tylko z inicjału L., według Jarowieckiego – Jan) Wiślocki³⁶. Kolejne numery wydawał jedynie Śliwiński. Zgodnie z *Bibliografią Polską* Estreichera redaktorem 5 numerów czasopisma wznowionego w 1872 roku był Leon Kapliński (1826–1873)³⁷.

Publicysta Śliwiński jest postacią enigmatyczną. Trudno ustalić kim był i czym się zajmował. Wiadomo, że redagował GL oraz że był właścicielem, wydawcą i redaktorem odpowiedzialnym czasopisma „Głos Wolny”. Pismo ukazywało się od 1874 do 1901 roku i według Estreichera było kontynuacją GL³⁸. W *Słowniku pseudonimów pisarzy polskich* Śliwiński występuje jako Jan z Cetnerówki, autor wydanych nakładem własnym w 1889 roku *Tajemnic przemysłowych stowarzyszeń m. Lwowa*³⁹ oraz wydanych także

³² J. Jarowiecki, *Prasa lwowska w latach...*, s. 185.

³³ A. Garlicka, *Spis tytułów prasy polskiej 1865–1918*, Warszawa 1978, s. 77; *Gazeta literacka*. (Literatur-Zeitung, red. von J. Śliwinski), [online] <http://data.onb.ac.at/rep/1068E206> [dostęp: 16.02.2019].

³⁴ K. Estreicher, *Bibliografia polska XIX stulecia*, t. 8, Kraków 1959, s. 168.

³⁵ J. Jarowiecki, *Prasa lwowska w latach...*, s. 185.

³⁶ Tamże, s. 520.

³⁷ K. Estreicher, dz. cyt., t. 8, s. 168; Tenże, *Bibliografia polska XIX stulecia*, t. 14, Kraków 1987, s. 110.

³⁸ Tamże.

³⁹ *Słownik pseudonimów pisarzy polskich XV w. – 1970 r. T. 2, J–Q*, oprac. zespół pod red. E. Jankowskiego, [zespół oprac. J. Króliński], Wrocław 1995, s. 153, [online] <https://rcin.org.pl/publication/80316> [dostęp: 16.02.2019]; K. Estreicher, *Bibliografia polska XIX stulecia*, t. 3, Kraków 1962, s. 65.

nakładem własnym w 1890 roku *Uwag Starego kołtuna z ulicy Korytniej*⁴⁰. Ograniczona jest również wiedza na temat Wisłockiego i Kaplińskiego.

Siedziba redakcji GL mieściła się w biurze administracji „Dziennika Polskiego” we Lwowie, które w dniu 26 maja 1871 roku było zlokalizowane „przy placu Halickim w domu Łodyńskich pod I”⁴¹, a od numeru 5 we własnym biurze administracji GL pod „numerem 1^¼ we Lwowie”, przypuszczalnie w tym samym budynku. Gazeta była najprawdopodobniej prywatną inicjatywą Śliwińskiego, który łączył funkcje redaktora, wydawcy i właściciela. W związku z tym, że w latach 70. XIX wieku zawód dziennikarza nie był jeszcze wyraźnie wyodrębniony jako samodzielna profesja⁴², Śliwiński mógł być identyfikowany bardziej jako pisarz lub literat niż dziennikarz, tym bardziej że sam podejmował próby pisarskie. Ze względu na brak wzmianek o składzie osobowym komitetu redakcyjnego można wnioskować, że od 5 numeru zarządzał pismem samodzielnie. Śliwiński mógł być na tyle silną osobowością, by kierować w pojedynkę całokształtem prac redakcyjnych, zwłaszcza że Wisłocki i Kapliński tylko epizodycznie byli zaangażowani w proces tworzenia pisma.

DRUK

Wydrukowania kompletu 9 numerów GL podjął się Kornel Piller, właściciel drukarskiej oficyny, wydającej w tym okresie takie pisma jak „Biblioteka Stenograficzna”, „Dźwignia”, „Przewodnik Gospodarski”, „Wanda”⁴³. Drukarnia Pillerów, działająca od lat 70. XVIII wieku, znacznie przyczyniła się do rozwoju galicyjskiego rynku wydawniczego. Jej założyciel, Antoni Piller, przybył do Lwowa w 1772 roku z Wiednia, by prowadzić „drukarnię gubernialną i szkół normalnych, wytłaczając rozporządzenia monarchiczne i rządowe, książki szkolne, kalendarze i rozmaite pisma nowszych czasów”⁴⁴. Jako Typograf Gubernialny Jego Królewskiej Mości i Drukarz Uniwersytecki A. Piller szybko rozwinął swoje innowacyjne przedsiębiorstwo, wyposażając je w nowoczesny sprzęt, bogaty zestaw czcionek i materiałów ilustracyjno-zdobniczych⁴⁵. Spod jego prasy wyszła „Gazette de Leopol”, pierwszy regularnie wydawany periodyk w Galicji. Po śmierci Antoniego zakład przeszedł w ręce wdowy Józefy i synów Tomasza i Józefa Jana, a następnie spadkobierców, którzy przyczynili się do dalszego rozwoju rodzinnej

⁴⁰ Tenże, *Bibliografia polska XIX. stulecia. Lata 1881–1990. R–Z*, t. 4, Kraków 1916, s. 176.

⁴¹ „Dziennik Polski” 1871, nr 143, [online] <https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/101136/edition/94163/content?ref=desc> [dostęp: 16.02.2019].

⁴² J. J a r o w i e c k i, *Dzieje prasy polskiej we Lwowie do 1945 roku*, Kraków–Wrocław 2008, s. 190.

⁴³ Tenże, *Prasa lwowska w latach...*, s. 132, 169, 226, 426.

⁴⁴ J. B o h u s z, *Lwowskie zakłady graficzne*, [w:] *Lwów dawny i dzisiejszy. Praca zbiorowa*, pod red. B. J a n u s z a, Lwów 1928, s. 182, [online] <https://www.sbc.org.pl/dlibra/publication/8075/edition7535/content> [dostęp: 24.02.2020].

⁴⁵ A. T r o j a n o w s k i, *Pillerowie, drukarze lwowscy*, „Cracovia Leopolis” 2005, nr 3, [online] <http://www.cracovia-leopolis.pl/index.php?pokaz=art&id=110> [dostęp: 17.02.2019].

tłocznicy, czyniąc z niej silny ośrodek wydawniczy, specjalizujący się między innymi w drukarstwie prasowym oraz posiadający własną księgarnię, papiernię i zakład litograficzny⁴⁶. Drukarnia pod szyldem Piller-Neumann działała do 1944 roku⁴⁷.

Brak danych o wysokościach deklarowanych jednorazowych nakładów skutkuje luką informacyjną na temat rzeczywistej liczby rozpowszechnionych egzemplarzy oraz stopniem poczytności GL. Można jedynie przypuszczać, że ze względu na obowiązujący do 1900 roku w Galicji stempel dziennikarski, czyli podatek od każdego egzemplarza gazety, formalne nakłady czasopisma były celowo obniżane⁴⁸.

CENA

Na pierwszej stronie pierwszego numeru GL widnieją napisy – „Najtańsze pismo w Galicji” oraz „Numer pojedynczy kosztuje 12 ct”. Te dwie informacje na temat ceny pisma pojawiają się tylko w pierwszym numerze. Kolejne dane dotyczą kosztów przedpłaty uwzględniającej cenę przesyłki w obrębie państwa austriackiego – 3 złr. 60 ct. za prenumeratę roczną, 1 złr. 80 ct. za półroczną, 90 ct. za kwartalną oraz za granicę odpowiednio 4 złr., 2 złr., 1 złr. Ceny te są stałe od początku aż do ostatniego wydanego numeru. Przy zakupie rocznego abonamentu czasopismo oferowało bezpłatny dodatek w formie ilustrowanego kalendarza na rok 1872.

Wspomniany podatek stemplowy, pobierany od każdego egzemplarza jeszcze przed jego drukiem, a także zakaz ulicznego kolportażu spowodowały, że czasopismo zorientowane było na model dystrybucji oparty na przedpłacie i prenumeracie pocztowej. Przyjęty system umożliwiał dokładne określenie wysokości nakładu danego numeru i zapłaty kaucji wydawniczej tylko za te numery, które faktycznie trafiały do rąk zainteresowanych odbiorców. Jedynie pierwszy numer można było kupić jako pojedynczy egzemplarz, najprawdopodobniej w biurze administracji pisma. Zabieg ten miał umożliwić czytelnikowi zapoznanie się z profilem GL oraz jej merytorycznym programem przed podjęciem decyzji o ewentualnym wykupieniu abonamentu.

Czy GL była rzeczywiście „najtańszym pismem w Galicji”? Porównując ceny czasopism ukazujących się w 1871 roku we Lwowie, można stwierdzić, że cena GL wcale nie była najniższa. Na przykład koszt rocznej prenumeraty „Dzwonka” i „Chaty”, periodyków ukazujących się również 3 razy w tygodniu, wynosił 2 złr., a półrocznej 1 złr., czyli mniej niż cena prenumeraty rocznej i półrocznej GL. Reklamowanie GL jako najtańszego pisma w Galicji było jedynie chwytem marketingowym, z którego zresztą szybko się wycofano.

Cena czasopisma uwarunkowana była jednak nie tylko podatkiem stemplowym, ale również wieloma innymi czynnikami społeczno-ekonomicznymi, między innymi

⁴⁶ H. Rusińska-Giertych, *Czasopiśmiennictwo lwowskie...*, s. 77–78.

⁴⁷ A. Trojanowski, dz. cyt.

⁴⁸ J. Jarowiecki, *Prasa lwowska w latach...*, s. 17.

poziomem zamożności i odczytania mieszkańców Lwowa. Powołując się na dane z 1884 roku, można stwierdzić, że 34% mężczyzn i 40% kobiet mieszkających we Lwowie było analfabetami, tak więc grupa docelowa potencjalnych czytelników pisma ograniczona była do 66% mężczyzn i 60% kobiet umiających czytać i pisać, czyli o wiele mniejsza niż w Królestwie Polskim i zaborze pruskim⁴⁹. Dodatkowo brak wykształconego nawyku regularnego zakupu i czytania prasy wśród mieszkańców Lwowa powodował, że w przypadku prasy o charakterze kulturalnym nie mogło być mowy o czytelniku masowym⁵⁰. Także trudna sytuacja ekonomiczna, niska siła nabywcza i zastój gospodarczy Galicji po powstaniu styczniowym⁵¹ nie sprzyjały budowaniu szerokiego grona stałych odbiorców czasopisma. Stopniowa pauperyzacja mieszkańców Lwowa w okresie powojennym spowodowała, że tylko ograniczona liczba osób mogła sobie pozwolić na uiszczenie jednorazowej większej opłaty za okresowy abonament, zwłaszcza w obliczu wzrostu kosztów życia. Dla porównania ceny artykułów żywnościowych w 1873 roku kształtowały się następująco: chleb żytni – 10,4 ct., masło – 71 ct., ziemniaki – 1 złr. 78 ct., mąka pszenna – 11,6 ct., mięso wołowe – 27 ct.⁵²

INSERATY

„Gazeta Literacka” miała obszerną sekcję reklam, mieszczącą się na ostatnich stronach czasopisma. Zwykle obejmowała od 2 do 3 stron, czyli około 13–20% treści publikowanych w periodyku, co stanowiło standardowy udział, przy przeciętnej objętości reklam zajmujących 25–30% drukowanej powierzchni periodyków okresu autonomii galicyjskiej⁵³. Jako nadzwyczajny dodatek do 5 numeru ukazała się 3-stronnicowa broszura, zawierająca prawie same inseraty. Łącznie na łamach czasopisma opublikowano 52 różne reklamy.

Koszt ogłoszenia wynosił 6 ct. od wiersza drobnym drukiem, dodatkowo należało uiścić opłatę stemplową 30 ct. za każdorazowo umieszczone ogłoszenie. Ceny te pozostały niezmiennie od początku aż do ostatniego numeru. Do 4 numeru włącznie 5% zysków z inseratów było przeznaczonych dla „Towarzystwa Opieki Narodowej i emerytury prywatnych oficjalistów w Galicji”⁵⁴. Biorąc pod uwagę obszerną rubrykę reklam, w której publikowano średnio 10 inseratów w numerze, można wnioskować, że przychody z nich stanowiły obok przedpłat abonamentowych istotną część budżetu GL, prywatnego przedsięwzięcia o charakterze raczej deficytowym. Pod względem liczby pub-

⁴⁹ W.M. K o l a s a, dz. cyt., s. 233.

⁵⁰ J. M y ś l i ń s k i, *Prasa w Galicji...*, s. 166.

⁵¹ S. S z c z e p a n o w s k i, *Nędza Galicyi w cyfrach i program energicznego rozwoju gospodarstwa krajowego*, Lwów 1888.

⁵² T. R o m a n o w i c z, *Ceny i konsumpcja – handel i komunikacja*, „Wiadomości Statystyczne o Mieście Lwowie” I, 1874, s. 81.

⁵³ J. M y ś l i ń s k i, *Prasa w Galicji...*, s. 161.

⁵⁴ „Gazeta Literacka. Najtańsze...”, dz. cyt.

likowanych ogłoszeń pismo to nie było wyjątkiem. Lwowski rynek wydawniczy okresu popowstaniowego charakteryzował się komercjalizacją i specjalizacją prasy, a także wzrostem znaczenia reklam handlowych przewijających się przez szpalty przeważającej części czasopism.

Większość inseratów miała charakter jednorazowy, aczkolwiek pojawiały się także regularne zlecenia ogłoszeń, na przykład w obrębie 9 numerów aż 7-krotnie reklamowali się Akcyjny Bank Hipoteczny i Dr Karcz. Inseraty zamówione przez pismo humorystyczne „Szczytek” i Zakład Leczenia Wodą i Gimnastyką w Sassowie pojawiły się 5 razy, także 5 ogłoszeń opłacił Skład Arnolda Wernera oferujący kosiarki, żniwiarki, grabie do siana i przetrząsacze. Trzykrotnie reklamodawcami w GL byli: Fabryka Żaluzy i Storów Drewnianych J.S. Jurgensa, Józef Weiss Zegarmistrz, Skład Fortepianów Ludwika Marka, Bolesław Limanowski polecający broszurkę swojego autorstwa *O kwestji robotniczej*, Zakład Kredytowy Włociański oraz handlujący herbatami Karol Bałaban.

Reklamy publikowane w obrębie ramek można podzielić na ogłoszenia duże, wykupione przez Akcyjny Bank Hipoteczny oraz ogłoszenia drobne, z których korzystali pozostali reklamodawcy. Część reklam była wzbogacana marnej jakości materiałami ilustracyjnymi, wyróżnikami tekstu i innymi drukarskimi ozdobami.

Zakres tematyczny inseratów jest bardzo zróżnicowany. Obok usług banków i towarzystw akcyjnych, cukierników, zegarmistrzów, restauratorów, zakładów leczniczych oraz towarów pochodzących z różnego typu składów (między innymi sprzętu rolniczego, konfekcji, alkoholu, herbaty lub mebli) były promowane dyskretne terapie chorób wenerycznych i przenośne wychodki bezwonne. Rozdźwięk między treściami kulturalnymi publikowanymi na pierwszych stronach GL a zawartością inseratów może wskazywać, że albo redakcja potrzebowała wpływów z reklam do utrzymania pisma na rynku, albo nie przemyślała do końca spójnych założeń programowych swojego periodyku, które uwzględniałyby konsekwentny dobór komercyjnych ogłoszeń.

PROFIL

„Gazeta Literacka” to pismo społeczno-kulturalne, z pewną nutą zacięcia politycznego. Nie jest to periodyk stricte literacki, jak mógłby sugerować tytuł, stanowiący być może kamuflaż przed ingerencją cenzury. W okresie autonomii galicyjskiej prawie nie istniały tytuły zajmujące się wyłącznie problematyką literatury, jak twierdzi Jarowiecki⁵⁵. Wydawca w pierwszym numerze, zwracając się bezpośrednio do czytelników, nie deklaruje założeń programowych, a jedynie zagadkowo sygnalizuje ukierunkowanie treści w duchu silnie narodowym. Redakcja uzasadnia konieczność powołania do życia tego typu pisma potrzebami samego społeczeństwa, które po latach niewoli powoli odradza się intelektualnie i coraz bardziej jest świadome swoich patriotycznych potrzeb:

⁵⁵ J. J a r o w i e c k i, *Prasa lwowska w dobie popowstaniowej*, [w:] Kraków – Lwów. Książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku, [t. 3], red. J. J a r o w i e c k i, Kraków 1996, s. 104.

społeczność nasza nabiera coraz głębszego przeświadczenia o tem, co dla niej jest rzeczywiście pożytecznym i potrzebnym; że coraz mniej ufa obcym, którzy pod pozorem cywilizowania narzucają się swem kierownictwem, niezgodnym z jej przeszłością i przyszłością; że coraz wyraźniej uczuwa potrzebę opierania się na żywiołach z własnego jej ducha zaczerpniętych⁵⁶.

Co interesujące, wydawca podkreśla, że dołoży wszelkich starań, aby GL nie stała się pismem efemerycznym, jakich wiele ukazywało się w tym czasie we Lwowie, które „po krótszym lub dłuższym przeciągu czasu musiały być zaniechane, pomimo najlepszych chęci, umiejętnego kierownictwa i materialnych ofiar”⁵⁷. Czasopismo najprawdopodobniej nie było związane z żadną formacją ani środowiskiem literackim, przynajmniej nie deklarowało takiej asocjacji we wstępie, brak również informacji o mecenacie.

AUTORZY

Autorzy publikujący swoje utwory w GL, w szczególności powieści w odcinkach oraz utwory poetyckie i dramatyczne, współpracowali z pismem raczej epizodycznie, podpisując się inicjałami lub pseudonimami⁵⁸. Nie wiadomo, czy publikowane dzieła powstawały na zamówienie periodyku, czy stanowiły przejaw wolności artystycznej twórców, nieskrępowanej narzuconym tematem. Brak nazwisk słynnych pisarzy ówczesnych czasów, takich jak Henryk Sienkiewicz, Bolesław Prus i Eliza Orzeszkowa, nie tylko pokazuje niewielką rangę początkującego czasopisma, ale również jego sytuację finansową, która nie pozwalała na wypłatę wysokich honorariów dla cenionych literatów, celując raczej w publikowanie utworów twórców mniej popularnych, być może debiutantów i amatorów. Jedynie Tadeusz Romanowicz i Bolesław Limanowski należą do bardziej rozpoznawalnych autorów, jednakże ich teksty publikowane na łamach GL można zaliczyć do mniej znanych.

Do grona twórców utworów poetyckich kooperujących z GL należeli: Bolesław Czerwieński, Adela Koneczna, Antoni Pietkiewicz i Henryk Hugon Wróblewski. Autorami wspomnień i innych utworów kulturalno-literackich byli: Franciszek Czerny-Schwarzenberg, A. Koneczna, B. Limanowski, T. Romanowicz, Władysław Sabowski. Przekładem utworów dramatycznych zajmowali się Krystyn Piotr Celestyn Józef Ostrowski i H.H. Wróblewski. Utwory drukowane anonimowo to: *Tajemnice pałacu carów* i *Listy Nie-Juniusza*. Tekst *Pan Antoni Walewski jako historyk* podpisany jest inicjałami A.G., których niestety nie udało się rozwiązać.

Krótkie notki biograficzne nakreślą sylwetki osób, których utwory literackie ukazały w GL.

⁵⁶ „Gazeta Literacka. Najtańsze...”, dz. cyt.

⁵⁷ Tamże.

⁵⁸ W dalszej części artykułu znajdują się notki biograficzne zawierające pseudonimy (skrót pseud.) użyte przez autorów w GL.

Czerny-Schwarzenberg (Szwarcenberg) Franciszek (1847–1917), historyk i geograf, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego. Fragment jego rozprawy doktorskiej *Panowanie Jana Olbrachta i Aleksandra Jagiellończyków* przedrukowano w GL⁵⁹.

Czerwiński Bolesław, skrót oraz inicjały pseud. Bolko Pycowiecki: Bol. P., B.P. (1851–1888), lwowski poeta, publicysta, dramatopisarz, działacz społeczny⁶⁰.

Koneczna (Konieczna) Adela, pseud. A.H., A..... H..... (ok. 1840 – po 1925), z Korwin-Paszkowskich, 1° voto Hanicka, poetka, dramatopisarka i publicystka. Jej utwory pojawiały się głównie na łamach pism warszawskich i lwowskich. Do GL pisywała także pod nazwiskiem Hanicka⁶¹.

Limanowski Bolesław, pseud. B.L. (1835–1935), słynny działacz socjalistyczny i niepodległościowy, polityk i historyk. W GL ukazało się między innymi jego studium socjologiczne o utopijnym socjalizmie pod tytułem *Marzyciele*⁶².

Ostrowski Krystyn Piotr Celestyn Józef (1811–1882), poeta, publicysta, pisarz, tłumacz z języka francuskiego⁶³.

Pietkiewicz Antoni, pseud. Adam Pług (1823–1903), pisarz, poeta, publicysta, tłumacz współpracujący głównie z pismami warszawskimi i wileńskimi, redaktor *Wielkiej encyklopedii powszechnej ilustrowanej*⁶⁴.

Romanowicz Tadeusz (1843–1904), członek organizacji narodowej w Galicji. Za swoją działalność polityczną i konspiracyjną był więziony w Ołomuńcu w latach 1864–1865. Relacja z odbywania tej kary ukazała się w formie wspomnień w GL⁶⁵.

Sabowski Władysław, pseud. Wołody Skiba (1837–1888), polski poeta, pisarz, dramatopisarz, dziennikarz i tłumacz. W GL ukazały się powiastka *Partja szachów* oraz cykl *Ze świata myśli. Zakres wiedzy ludzkiej*⁶⁶.

⁵⁹ R e d., *Franciszek Czerny-Schwarzenberg (Szwarcenberg)*, [w:] *Internetowy polski słownik biograficzny* [dalej: IPSB], [online] <https://www.ipsb.nina.gov.pl/a/biografia/franciszek-czerny-schwarzenberg-szwarcenberg> [dostęp: 16.02.2019]; A. K r z y m o w s k a, *Franciszek Szwarcenberg-Czerny. Profesor Geografii Uniwersytetu Jagiellońskiego (1847–1917)*, Warszawa 1954, s. 20.

⁶⁰ *Słownik pseudonimów pisarzy polskich XV w. – 1970 r. T. 4, A–Ż: nazwiska*, oprac. zespół pod red. E. J a n k o w s k i e g o, [zespół oprac. J. K r ó l i n.], Wrocław 1996, s. 112, [online] <https://rcin.org.pl/publication/80318> [dostęp: 16.02.2019].

⁶¹ K. E s t r e i c h e r, *Bibliografia polska XIX stulecia*, t. 17, Kraków 2000, s. 337.

⁶² H. W e r e s z y c k i, *Bolesław Limanowski*, [w:] IPSB, [online] <https://www.ipsb.nina.gov.pl/a/biografia/boleslaw-limanowski> [dostęp: 16.02.2019].

⁶³ B. K o n a r s k a, *Krystyn Piotr Celestyn Józef Ostrowski*, [w:] IPSB, [online] <https://www.ipsb.nina.gov.pl/a/biografia/krystyn-piotr-celestyn-jozef-ostrowski> [dostęp: 16.02.2019].

⁶⁴ *Pietkiewicz Antoni*, [w:] *Encyklopedia PWN*, [online] <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Pietkiewicz-Antoni;3957009.html> [dostęp: 16.02.2019].

⁶⁵ S. K i e n i e w i c z, *Tadeusz Romanowicz*, [w:] IPSB, [online] <https://www.ipsb.nina.gov.pl/a/biografia/tadeusz-romanowicz> [dostęp: 16.02.2019].

⁶⁶ K. E s t r e i c h e r, *Bibliografia polska XIX. stulecia*, t. 4, Kraków 1878, s. 167–168.

Wróblewski Henryk Hugon (1850–1915), literat i dziennikarz, znany głównie jako redaktor „Gazety Radomskiej”⁶⁷.

Wszelkie recenzje, począwszy od tych teatralnych i książkowych, a skończywszy na sprawozdaniach z wystaw, odczytów i innych wydarzeń kulturalnych, drukowane były przeważnie anonimowo lub z podaniem inicjałów, co może wskazywać na autorstwo osób z redakcji lub stałych współpracowników pisma. Teksty *Z wystawy dzieł sztuki urządzonej przez Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych we Lwowie* oraz *Zapiski muzyczne* nie ujawniają autora. *Zapiski teatralne* redagowane były przez osobę lub osoby o inicjałach A. i S. Rubryką omawiającą sprawy stowarzyszeń zajmowali się: Adolf Stroner, Wiktor Wiśniewski, Walerjan Podlewski. *Kronikę Literacką* tworzył Stanisław Sobieski (ale nie każdą), a relacje z *Odczytu naukowo-literackiego Towarzystwa „Proświta”* oraz *Recenzje* sygnowane były inicjałami B.L. (Bolesław Limanowski).

SZATA GRAFICZNA I UKŁAD TEKSTU

„Gazeta Literacka” była wydawana w formacie trzecim. Każdy numer zawierał 16 stron i miał własną paginację. W pojedynczym numerze wszystkie strony oprócz tych, na których opublikowano inseraty, zostały podzielone na dwie kolumny. Pierwsza strona jest ozdobiona winietą z roślinnym motywem oraz tytułem periodyku i informacją o warunkach prenumeraty. Na dole ostatniej strony każdego numeru znajduje się stopka redakcyjna.

Każdy utwór został zapisany innym krojem i wielkością czcionki. Rzadko pojawiają się wyróżniki graficzne i materiały ilustracyjne, dlatego sam tekst jest jednolity i monotony. Wyjątek stanowią strony z ogłoszeniami reklamowymi znacznie bardziej urozmaicone graficznie. Działy i rubryki, na które podzielona została treść czasopisma, ukazywały się nieregularnie, bez przyporządkowanego stałego miejsca. Jedynym stałym elementem periodyku były inseraty, które drukowano zawsze na dwóch lub trzech ostatnich stronach numeru.

Pod względem wizualnym GL nie wyróżniała się na tle innych lwowskich czasopism okresu autonomii galicyjskiej. Marnej jakości papier, słaba dywersyfikacja tekstu i brak jego wzbogacenia ilustracyjnego nie zapewniały czytelnikom wrażeń estetycznych i nie ułatwiały recepcji treści. Redakcja czasopisma w 8 numerze dokonała niewielkich zmian w szacie graficznej, modyfikując stronę tytułową periodyku, jednakże nie poprawiło to zbytnio jego wyglądu zewnętrznego.

⁶⁷ M. B a n a s z e k, *Henryk Hugon Wróblewski (1850–1915)*, „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej”, t. 32, 1993, nr 4, s. 101–107.

TEKSTY PUBLIKOWANE NA ŁAMACH „GAZETY LITERACKIEJ”

Struktura GL wydaje się stała, zwłaszcza 5 pierwszych numerów charakteryzuje się sztywnym schematem doboru tekstów, które ze względu na swój odcinkowy charakter były prawdopodobnie wcześniej zaplanowane. Kolejne numery również mają dość regularnie pojawiające się rubryki, ale zauważyć można większą swobodę w doborze tekstów spoza obowiązującego wcześniej kanonu, co bez wątpienia urozmaiciło treściowo czasopismo, a być może wynikało ze zmian personalnych w składzie rady redakcyjnej (odejście Wisłockiego).

Analiza zawartości treści zachowanych numerów GL pozwoliła wyróżnić następujące gatunki publicystyczno-literackie cykliczne, drukowane 3 i więcej razy (liczba w nawiasach oznacza częstotliwość ukazywania się danego rodzaju tekstu w 9 numerach):

1. utwory liryczne, zwykle o charakterze patriotycznym: *W górę myśli!* Bol. P., *Do Polki* Adama Mickiewicza, *Młodemu Przyjacielowi na pożegnanie* Adama Pługa, *Życzenia* i *Podziękowanie za piosenkę* Adeli Hanickiej, *Cmentarze* Henryka Hugo-
na Wróblewskiego (5);
2. powieści w odcinkach *Tajemnice pałacu carów* anonimowego autora (7);
3. sprawozdania z wystawy dzieł sztuki Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych
we Lwowie (5);
4. *Listy Nie-Juniusza*, tekst o charakterze epistolarnym, z wydźwiękiem pozytywi-
stycznym: *Listy I i II. O oświacie ludu*, *List III. O stowarzyszeniach oświaty ludo-
wej*, *Listy IV i V. Piśmiennictwo ludowe*, *List VI. Instytucje publiczne jako środek
szerzenia oświaty*, *List VII. Co się dzieje w Pekinie?* anonimowego autora (7);
5. *Zapiski teatralne* (4);
6. omówienia spraw bieżących towarzystw lwowskich (4);
7. *Olomuniec. Wspomnienie z lat 1864 i 65* Tadeusza Romanowicza (7);
8. kroniki literackie (7);
9. *Marzyciele. Studjum socjologiczne* Bolesława Limanowskiego (4)
10. utwór dramatyczny *Bruno. Fantazja dramatyczna osnuta na tle prawdziwych wy-
padków z powstania na Ukrainie w roku 1863* Adeli Hanickiej (3);

oraz teksty publikowane nieregularnie, rzadziej niż 3 razy, takie jak:

1. fragmenty utworów dramatycznych: *Elektra* Sofoklesa i *Hamlet* Williama Shake-
speare'a (2);
2. odczyt naukowy Towarzystwa „Proświta” (1);
3. *Ze świata muzycznego* (1);
4. *Popęd wędrowny u ptaków* Ludwika Wierzejskiego wykład na posiedzeniu stowa-
rzyszenia technicznego we Lwowie, dnia 18 lutego 1870 (1);
5. *Pan Antoni Walewski jako historyk* A.G. (2);
6. odezwa Zarządu Towarzystwa „Opieki Narodowej” podpisana przez Walerjana Pod-
lewskiego, Henryka Camila, Karola Pawłowskiego (1);
7. *Ze świata myśli. Zakres wiedzy ludzkiej* Władysława Sabowskiego (2);
8. *Panowanie Jana Olbrachta i Aleksandra Jagiellończyka* Franciszka Czernego (1);

9. *Partja szachów* Wołodego Skiby (1);
10. *Recenzje* (1);
11. *Z przeszłowiecznego „Sylva rerum”* (1);
12. *rozmaitości* (1).

Teksty publikowane na łamach GL zakwalifikować można do literatury popularnej, napisanej prostym i przystępnym językiem, przeznaczonej dla szerokich warstw społecznych, w tym przede wszystkim dla ludności wykształconej na poziomie elementarnym. Przeważają utwory literackie o tematyce historycznej, patriotyczne wiersze, prace popularnonaukowe oraz sprawozdania z przebiegu wydarzeń kulturalnych odbywających się we Lwowie (omówienie wystaw, premier literackich i teatralnych, działalności towarzystw). Większość z nich ma charakter dydaktyczny, a czasem wręcz moralizatorski. Ich głównym zadaniem było rozbudzanie wśród społeczności lwowskiej ducha patriotyzmu oraz krzewienie wartości i ideałów narodowych. Kształtowanie samoświadomości patriotycznej opierało się w dużej mierze na pozytywistycznej koncepcji pracy organicznej i pracy u podstaw.

Trzy utwory drukowane na łamach periodyku: *Do Polki*, *Tajemnice pałacu carów* oraz *Listy Nie-Juniusza* wymagają wnikliwego omówienia, gdyż trafnie ukazują przekrój repertuaru tematyczno-ideologicznego proponowanego na stronach GL, który można określić jako patriotyczny, antyrosyjski i pozytywistyczny.

W 2 numerze GL z 1 czerwca 1871 roku na 3 i 4 stronie pojawił się dotąd niedrukowany wiersz *Do Polki*, którego autorem według redakcji był Adam Mickiewicz. Utwór pochodził ze zbiorów prywatnych bliskiego krewnego Mickiewicza z Litwy. W obszernym przypisie zostały wyjaśnione okoliczności powstania wiersza. Przed zesłaniem do Rosji wieszcz miał go rzekomo napisać „na prędcę [!]” w albumie pewnej panny, czyli najprawdopodobniej przed 1823 rokiem, a więc w początkowym okresie swojej twórczości nazywanym okresem wileńsko-kowieńskim. Bliżej nieznanym z imienia litewski właściciel ziemski potwierdził autentyczność wiersza. Redakcja zdecydowała się udostępnić go na łamach GL jako własność publiczną oraz w celu ostatecznego potwierdzenia autorstwa przypisywanego Mickiewiczowi, a także ochrony przed zniszczeniem „przez Moskali”⁶⁸.

Wiersz *Do Polki* nie został zarejestrowany w dostępnych zestawieniach bibliograficznych podmiotowych i przedmiotowych dotyczących dorobku twórczego Mickiewicza. Ani bibliografia Gabriela Korbuta *Literatura Polska od początków do wojny światowej* (brak go również w podrozdziale *Wiersze mylnie Mickiewiczowi przypisane lub wątpliwej autentyczności*), ani kompendium *Dawni pisarze polscy od początków piśmiennictwa do Młodej Polski* nie notują tego utworu w wykazie dzieł Mickiewicza, podobnie jak opracowania *Adam Mickiewicz. Zarys bibliograficzny* oraz *Kronika życia i twórczości Mickiewicza*⁶⁹.

⁶⁸ *Do Polki*, wiersz Adama Mickiewicza, „Gazeta Literacka” I, 1871, nr 2, s. 3.

⁶⁹ G. K o r b u t, *Literatura polska od początków do wojny światowej. Książka podręczna informacyjna dla studujących naukowo dzieje rozwoju piśmiennictwa polskiego. T. 3, Od roku 1820 do roku 1863*, Warszawa 1930, s. 11–61; J. M a c i e j e w s k i, J. F i e ć k o, M. M a ł e c k a, *Adam Mickiewicz*, [w:] *Dawni*

Redakcja GL także nie była przekonana, że wiersz *Do Polki* napisał Mickiewicz. Swoje założenia o autentyczności utworu oparła jedynie na poręczeniu nieznanego krewnego wieszczka z Litwy, o czym poinformowała czytelników w przypisie. Wątpliwości budzi też „niedostateczne wykończenie” wiersza, które jednak redakcja odpiera argumentem o podobieństwie do innego znanego wiersza Mickiewicza *Do Matki Polki*. Z punktu widzenia współczesnej wiedzy na temat dorobku artystycznego Mickiewicza nie można uznać wiersza *Do Polki* za utwór poetycki pióra poety.

Przedruk wiersza o niesprawdzonej proveniencji podważa wiarygodność czasopisma i jego redaktorów, którzy być może w celu przyciągnięcia czytelników zdecydowali się na jego upowszechnienie, dodatkowo podkreślając, że nie był dotychczas nigdzie publikowany. To potknięcie, jak i inne mniejsze niedopatrzania (między innymi drukowanie w sposób niechronologiczny odcinków powieści *Tajemnice pałacu carów* oraz liczne błędy w druku i pojawiające się do nich sprostowania) rzutują na rzetelność redakcji pisma, która w sposób swobodny traktowała zasady etyki dziennikarskiej.

Na łamach 7 numerów GL ukazywała się w 11 rozdziałach minipowieść historyczna *Tajemnice pałacu carów* anonimowego autora. Utwór silnie antyrosyjski przedstawia ostatnie chwile z życia cara Mikołaja I Romanowa, który w latach 1825–1831 tytułował się królem Polski. W zbiorowej świadomości polskiej przetrwał on jako władca despotyczny, okrutny i bezwzględny, który brutalnie stłumił powstania listopadowe i krakowskie. Postać Mikołaja I zainspirowała nie tylko autora *Tajemnicy pałacu carów*. Juliusz Słowacki w dramacie romantycznym *Kordian* ukazał Mikołaja I jako uzurpatora, który w sposób samowładczy w dniu 24 maja 1829 roku w Warszawie koronował się na króla Polski, chcąc w ten sposób symbolicznie sformalizować poddańczy stosunek państwa polskiego do Rosji. Nieudany zamach na cara, którego miał dokonać Kordian, stanowi alegoryczną refleksję nad klęską powstania listopadowego.

W *Tajemnicy pałacu carów* Mikołaj I funkcjonuje jako bohater negatywny, a sama powieść ukazuje nieuchronność konsekwencji okrutnych czynów i niechlubnych wydarzeń z życia cara, które ostatecznie doprowadzają do jego śmierci w nieznanych okolicznościach. Wymiar moralizatorski utworu nie tylko wydaje sprawiedliwy osąd o carze jako postaci zobrazowanej w sposób skrajnie pejoratywny, która znacząco przyczyniła się do licznych cierpień narodu polskiego, ale również odzwierciedla klęskę zła jako kategorii etycznej. Powieść wydaje się przeznaczona dla czytelnika mało świadomego historycznie i literacko, który potrzebuje dodatkowych wskazówek i podpowiedzi, aby zrozumieć nieporadnie skonstruowaną intrygę utworu.

Cykl w formacie epistolarnym *Listy Nie-Juniusza* nieznanego autora ukazywał się w sposób ciągły na łamach 6 numerów, ostatni 7 list został opublikowany w 9 numerze.

pisarze polscy od początków piśmiennictwa do Młodej Polski. Przewodnik biograficzny i bibliograficzny, t. 3, Mia-R, [koordynacja całości R. L o t h; aut. hasel t. 3 W. A l b r e c h t - S z y m a n o w s k a i in.], Warszawa 2002, s. 16–46; I. Ś l i w i Ń s k a, W. R o s z k o w s k a, S. S t u p k i e w i c z, *Adam Mickiewicz. Zarys bibliograficzny*, Warszawa 1957; M. D e r n a ł o w i c z, K. K o s t e n i c z, Z. M a k o w i e c k a, *Kronika życia i twórczości Mickiewicza. Lata 1798–1824*, Warszawa 1957.

Każdy list ma własny tytuł (zob. s. 112), sygnalizujący omawiane zagadnienie. Tytuł serii nawiązuje do słynnych *Listów-Juniusza* drukowanych w latach 1769–1772 w angielskim czasopiśmie „The Public Advertiser”, których autor, ukrywający się pod pseudonimem Juniusz, w sposób krytyczny przedstawił sytuację polityczną Anglii za czasów króla Jerzego III Hanowerskiego⁷⁰. Partykuła „nie”, obecna w tytule *Listy Nie-Juniusza*, może symbolizować brak zabarwienia polemicznego, co potwierdza treść utworu, mająca bardziej charakter rekomendujący i polecający niż krytyczny.

Kompozycyjnie *Listy Nie-Juniusza* stanowią jednolitą całość propagującą hasła pracy organicznej i pracy u podstaw, ze szczególnym naciskiem na edukację warstw chłopskich, które dominowały w strukturze demograficznej społeczeństwa galicyjskiego⁷¹. Koncepcja idei odrodzenia kraju poprzez kształtowanie świadomości narodowej i patriotycznych postaw wśród społeczności wiejskiej przybyłej do Lwowa jest motywem przewodnim listów. Wielowątkowe utwory omawiają takie problemy związane z oświatą ludu, jak: konieczność alfabetyzacji obywateli o plebejskim statusie społecznym, potrzeba zakładania szkół wiejskich i podwyższenia wynagrodzeń nauczycieli wiejskich, inicjowanie stowarzyszeń edukacji ludowej czy tworzenie ludowego piśmiennictwa.

ZAKOŃCZENIE

„Gazeta Literacka” jako periodyk społeczno-kulturalny była zdominowana przez teksty literackie różnorodnie gatunkowo, począwszy od publikacji informacyjnych, zawierających recenzje nowości wydawniczych lub sprawozdania z różnych wydarzeń kulturalnych, a skończywszy na tekstach prozatorskich i poetyckich. Pismo było skierowane do przedstawicieli różnych warstw społecznych Lwowa, ze szczególnym uwzględnieniem osób wykształconych na poziomie podstawowym. Charakter edukacyjny i popularyzatorski publikowanych tekstów wskazuje, że miały one uczyć i wychowywać oraz podnosić samoświadomość narodową. Wiele z nich zawiera akcenty patriotyczne w nurcie lewicowym, głoszące potrzebę krzewienia ducha polskości u wszystkich obywateli bez względu na ich status społeczny, ekonomiczny i kulturalny. GL ukierunkowana była na popularyzowanie filozofii pozytywistycznej, z naciskiem na konieczność realizacji programu pracy organicznej.

Ostatni 9 numer pisma zakończył pierwszy kwartał obecności GL na rynku prasowym. Prośba do kwartalnych prenumeratorów o wcześniejsze nadsyłanie „prenumeraty dla uregulowania nakładu”⁷² oraz zapowiedź kontynuacji dramatu w odcinkach *Bruno* oraz studium filozoficznego *Marzyciele*, jak i zapoczątkowanie publikowania nowej powieści w odcinkach pod tytułem *Partja szachów* autorstwa Wołodego Skiby, nie sygnalizowały chęci zaprzestania redagowania czasopisma. Okoliczności zakończenia dzia-

⁷⁰ *Junius. Stat nominis umbra*, t. 1, Londyn 1772, [online] https://books.google.pl/books?id=D70uAAAAAAAJ&redir_esc=y [dostęp: 16.02.2019].

⁷¹ J. J a r o w i e c k i, *Prasa lwowska w latach...*, s. 14.

⁷² „Gazeta Literacka. Najtańsze...”, dz. cyt.

łałości GL pozostają niejasne, dodatkowo brak podkreślenia asocjacji między pierwszym numerem „Głosu Wolnego” a ostatnim GL utrudnia wyjaśnienie tej kwestii. Prawdopodobnie względy cenzorskie lub finansowe zadecydowały o zakończeniu publikowania GL.

Na tle czasopiśmiennictwa lwowskiego doby autonomii galicyjskiej GL pod względem merytorycznym nie wyróżniała się niczym szczególnym, także jej efemeryczny charakter nie stanowił wyjątku, zważywszy na ulotność dużej liczby tytułów publikowanych we Lwowie i Krakowie w latach 1864–1918. Niemniej jednak pismo to stanowi interesujące źródło do badań nad historią prasy ukazującej się we Lwowie w XIX wieku, zwłaszcza z punktu widzenia wzajemnego oddziaływania i uzupełniania się treści, zarówno polityczno-społecznych, jak i kulturalno-literackich, w obrębie jednego periodyku nastawionego na rozbudzanie ducha patriotycznego wśród mieszkańców Lwowa.

BIBLIOGRAFIA

- Banaszek M., *Henryk Hugon Wróblewski (1850–1915)*, „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej”, t. 32, 1993, nr 4, s. 101–107.
- Bohusz J., *Lwowskie zakłady graficzne*, [w:] *Lwów dawny i dzisiejszy. Praca zbiorowa*, pod red. B. Janusza, Lwów 1928, s. 180–186 [online] <https://www.sbc.org.pl/dlibra/publication/8075/edition/7535/content> [dostęp: 17.02.2019].
- Dernałowicz M., Kostenicz K., Makowiecka Z., *Kronika życia i twórczości Mickiewicza. Lata 1798–1824*, Warszawa 1957.
- Do Polki, wiersz Adama Mickiewicza*, „Gazeta Literacka” I, 1871, nr 2, s. 3.
- Dunin-Wąsowicz K., *Czasopiśmiennictwo ludowe w Galicji*, Wrocław 1952.
- „Dziennik Polski” 1871, nr 143, [online] <https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/101136/edition/94163/content?ref=desc> [dostęp: 16.02.2019].
- Efemeryda*, [w:] *Encyklopedia wiedzy o książce*, kom. red. A. Birkenmajer [i in.], Wrocław 1971, szp. 649.
- Efemeryda*, [w:] *Encyklopedia wiedzy o prasie*, pod red. J. Maślanki, Wrocław 1976, s. 75.
- Efemeryda*, [w:] *Encyklopedia współczesnego bibliotekarstwa polskiego*, kom. red. K. Głombiowski, B. Świdorski, H. Więckowska, Wrocław 1976, s. 120.
- Efemeryda*, [w:] *Słownik języka polskiego PWN*, [online] <https://sjp.pwn.pl/slowniki/efemeryda.html>, [16.02.2019].
- Estreicher K., *Bibliografia polska XIX. stolecia*, t. 4, Kraków 1878.
- Estreicher K., *Bibliografia polska XIX. stulecia. Lata 1881–1990. R–Z*, t. 4, Kraków 1916.
- Estreicher K., *Bibliografia polska XIX stulecia*, t. 3, Kraków 1962.
- Estreicher K., *Bibliografia polska XIX stulecia*, t. 8, Kraków 1959.
- Estreicher K., *Bibliografia polska XIX stulecia*, t. 14, Kraków 1987.
- Estreicher K., *Bibliografia polska XIX stulecia*, t. 17, Kraków 2000.
- Garlicka A., *Spis tytułów prasy polskiej 1865–1918*, Warszawa 1978.
- „Gazeta Literacka. Najtańsze pismo w Galicji” I, 1871, nr 1 (27 V) – nr 9 (11 VIII), [online] <https://jbc.bj.uj.edu.pl/publication/644313> [dostęp: 16.02.2019].
- Gazeta literacka. (Literatur-Zeitung, red. von J. Sliwinski), [online] <http://data.onb.ac.at/rep/1068E206> [dostęp: 16.02.2019].
- Jakubek M., *Prasa krakowska w momencie transformacji cywilizacyjnej miasta, regionu, kraju (1795–1918)*, „Prace Komisji Historii Nauki. Polska Akademia Umiejętności”, t. 4, 2002, s. 91–113.
- Jakubowska U., *Lwów na przełomie XIX i XX wieku. Przegląd środowisk prasotwórczych*, Warszawa 1991.

- Jarowiecki J., *Czy Lwów był „pustynią kulturalną”? Czasopisma społeczno-kulturalne i literackie w latach autonomii galicyjskiej*, [w:] *Kultura książki ziem wschodniego i południowego pogranicza Polski (XVI-XX wiek). Paralele i różnice*, red. nauk. J. Gwóźdź i E. Różycki, Katowice 2004, 229–251.
- Jarowiecki J., *Dzieje prasy polskiej we Lwowie do 1945 roku*, Kraków–Wrocław 2008.
- Jarowiecki J., *Lwowskie pisma dla ludu oraz prasa ludowa w okresie autonomii galicyjskiej*, [w:] *Kraków – Lwów. Książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku*, t. 6, cz. 2, pod red. J. Jarowieckiego, Kraków 2003, s. 89–109.
- Jarowiecki J., *Prasa lwowska w dobie powojennej*, [w:] *Kraków – Lwów. Książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku*, [t. 3], red. J. Jarowiecki, Kraków 1996, s. 98–116.
- Jarowiecki J., *Prasa lwowska w latach 1864–1918. Bibliografia*, [online] <http://rep.up.krakow.pl/xmlui/handle/11716/2139?show=full> [dostęp: 16.02.2019].
- Jarowiecki J., *Prasa społeczno-kulturalna, literacka i satyryczna w latach 1867–1918 we Lwowie*, „Rocznik Historii Prasy Polskiej” 2002, z. 1, s. 25–57.
- Jarowiecki J., *Prasa ugrupowań politycznych we Lwowie w okresie autonomii galicyjskiej (1867–1918)*, [w:] *Kraków – Lwów. Książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku*, t. 5, pod red. J. Jarowieckiego, Kraków 2001, s. 395–426.
- Jarowiecki J., *Typologia i statystyka prasy lwowskiej w latach 1864–1939*, [w:] *Kraków – Lwów. Książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku*, t. 4, pod red. J. Jarowieckiego, Kraków 1999, s. 211–235.
- Junius. *Stat nominis umbra*, t. 1, Londyn 1772, [online] https://books.google.pl/books?id=D70uAAAAMAAJ&redir_esc=y [dostęp: 16.02.2019].
- Kieniewicz S., *Tadeusz Romanowicz*, [w:] *Internetowy polski słownik biograficzny*, [online] <https://www.ipsb.nina.gov.pl/a/biografia/tadeusz-romanowicz> [dostęp: 16.02.2019].
- Kolasa W.M., *Historiografia prasy polskiej (do 1918 roku). Naukometryczna analiza dyscypliny 1945–2009*, Kraków 2013.
- Konarska B., *Krystyn Piotr Celestyn Józef Ostrowski*, [w:] *Internetowy polski słownik biograficzny*, [online] <https://www.ipsb.nina.gov.pl/a/biografia/krystyn-piotr-celestyn-jozef-ostrowski> [dostęp: 16.02.2019].
- Korbut G., *Literatura polska od początków do wojny światowej. Książka podręczna informacyjna dla studujących naukowo dzieje rozwoju piśmiennictwa polskiego. T. 3, Od roku 1820 do roku 1863*, Warszawa 1930.
- Krzymowska A., *Franciszek Szwarzenberg-Czerny. Profesor Geografii Uniwersytetu Jagiellońskiego (1847–1917)*, Warszawa 1954.
- Krzyżanowski T., *Weterani lwowskiego czasopiśmiennictwa humorystycznego. (Z dziejów polskiej prasy w Galicji 1834–1918)*, „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego”, t. 15, 1976, z. 2, s. 171–204.
- Maciejewski J., Fiečko J., Małecka M., *Adam Mickiewicz*, [w:] *Dawni pisarze polscy od początków piśmiennictwa do Młodej Polski. Przewodnik biograficzny i bibliograficzny*, t. 3, Mia-R, [koordynacja całości R. Loth; aut. hasel t. 3 W. Albrecht-Szymanowska i in.], Warszawa 2002, s. 16–46.
- Myśliński J., *Czasopiśmiennictwo naukowe w Galicji w dobie autonomicznej. Uwagi wstępne*, „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego”, t. 8, 1969, z. 4, s. 477–500.
- Myśliński J., *Prasa w Galicji w dobie autonomicznej 1867–1918*, Warszawa 1972.
- Nadolski B., *Lwowskie czasopiśmiennictwo humorystyczne w XIX wieku*, „Kurier Literacko-Naukowy” 1934, nr 45, (dodatek do numeru 307 „Ilustrowanego Kuriera Codziennego”), s. 9.
- Nadolski B., *Lwowskie czasopiśmiennictwo literackie w XIX wieku*, „Pamiętnik Literacki”, t. 33, 1936, nr 1/4, s. 453–460.
- Pietkiewicz Antoni, [w:] *Encyklopedia PWN*, [online] <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Pietkiewicz-Antoni;3957009.html> [dostęp: 16.02.2019].
- Podręczny słownik bibliotekarza*, oprac. G. Czapnik, G. Gruszka, Warszawa 2011.
- Red, *Franciszek Czerny-Schwarzenberg (Schwarzenberg)*, [w:] *Internetowy polski słownik biograficzny*, [online] <https://www.ipsb.nina.gov.pl/a/biografia/franciszek-czerny-schwarzenberg-schwarzenberg> [dostęp: 16.02.2019].
- Romanowicz T., *Ceny i konsumpcja – handel i komunikacja*, „Wiadomości Statystyczne o Mieście Lwowie” I, 1874, s. 81–83.

- Rusińska-Giertych H., *Czasopiśmiennictwo lwowskie do końca XVIII wieku*, „Вісник Львівського університету. Серія книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології” 2007, № 2, Вип. 2, [online] http://library.lnu.edu.ua/bibl/images/Vudanna_WEB_pdf/1Visnuk_NB/2007_Vupysk_II/76-84.pdf [dostęp: 16.02.2019].
- Skorupa, E., *Lwowska satyra polityczna na łamach czasopism humorystyczno-satyrycznych epoki pozytywizmu*, Kraków 1992.
- Słownik pseudonimów pisarzy polskich XV w. – 1970 r. T. 2, J–Q*, oprac. zespół pod red. E. Jankowskiego, [zespół oprac. J. Król i in.], Wrocław 1995, [online] <https://rcin.org.pl/publication/80316> [dostęp: 16.02.2019].
- Słownik pseudonimów pisarzy polskich XV w. – 1970 r. T. 4, A–Ż: nazwiska*, oprac. zespół pod red. E. Jankowskiego, [zespół oprac. J. Król i in.], Wrocław 1996, [online] <https://rcin.org.pl/publication/80318> [dostęp: 16.02.2019].
- Szczepanowski S., *Nędza Galicyi w cyfrach i program energicznego rozwoju gospodarstwa krajowego*, Lwów 1888.
- Śliwińska I., Roszkowska W., Stupkiewicz S., *Adam Mickiewicz. Zarys bibliograficzny*, Warszawa 1957.
- Trojanowski A., *Pillerowie, drukarze lwowscy*, „Cracovia Leopoldis” 2005, nr 3, [online] <http://www.cracovia-leopoldis.pl/index.php?pokaz=art&id=110> [dostęp: 17.02.2019].
- Wereszycki H., *Bolesław Limanowski*, [w:] *Internetowy polski słownik biograficzny*, [online] <https://www.ipsb.nina.gov.pl/a/biografia/boleslaw-limanowski> [dostęp: 16.02.2019].

STRESZCZENIE

Celem artykułu jest przedstawienie „Gazety Literackiej. Najtańszego pisma w Galicji”, efemerydy lwowskiej ukazującej się w 1871 roku, w szerszym kontekście ruchu wydawniczego Lwowa okresu autonomii galicyjskiej oraz omówienie jego struktury tematycznej i rodzajowej. Zaprezentowane zostały również wyniki analizy szaty graficznej oraz ilustracji obecnych w „Gazecie Literackiej”. Materiałem badawczym było 9 kolejnych numerów czasopisma udostępnionych w formie zdigitalizowanej w Jagiellońskiej Bibliotece Cyfrowej. Opracowanie uzupełniają notki biograficzne osób publikujących w gazecie. „Gazeta Literacka” stanowi interesujące źródło do studiów nad historią prasy ukazującej się we Lwowie w XIX wieku, zwłaszcza z punktu widzenia wzajemnego oddziaływania i uzupełniania się treści polityczno-społecznych i kulturalno-literackich opublikowanych na łamach ogólnodostępnej prasy.

SŁOWA KLUCZOWE:

„Gazeta Literacka”, efemeryda literacka, autonomia galicyjska, prasa lwowska okresu autonomii galicyjskiej

“GAZETA LITERACKA” AS AN INSTANCE OF LITERARY EPHEMERA FROM THE PERIOD OF GALICIAN AUTONOMY

SUMMARY

The paper aims to present “Gazeta Literacka. Najtańsze pismo w Galicji” (Literary Gazette. The Cheapest Newspaper in Galicia), a Lviv ephemeral newspaper from 1871, in a broader con-

text of the publishing movement of Lviv in the period of Galician autonomy and to discuss its thematic and genre structures. The layout and illustrations included in “Gazeta Literacka” are analyzed as well. The study bases on 9 consecutive issues made available in a digitalized form in the Jagiellonian Digital Library and is supplemented by biographical notes of authors who published in the newspaper. “Gazeta Literacka” constitutes a fascinating source for exploring the history of the Lviv press in the 19th century, particularly from the point of view of mutual influence and complementarity of its political, social, cultural, and literary content.

KEYWORDS:

“Gazeta Literacka”, literary ephemera, autonomy of Galicia, Lviv press of the period of Galician autonomy

